

УДК 821.111.-34Пратчетт.09

НІВЕЛЮВАННЯ БІНАРНИХ ОПОЗИЦІЙ У ФЕНТЕЗІ ДОБИ ПОСТМОДЕРНІЗМУ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНІВ ТЕРРІ ПРЕТЧЕТТА)

Євгенія Канчура

*Київський національний лінгвістичний університет,
вул. Велика Васильківська, 73, м. Київ, 03680,
e-mail: ivha89@gmail.com*

Розглянуто механізм нівелювання бінарності в метажанрі фентезі новітнього періоду. Террі Претчетт піддав деконструкції бінарні опозиції, властиві метажанру: Добро та Зло, біле та чорне, світло та темряву. Нівелювання опозицій здійснено на підставі етичних орієнтирів письменника та втілено як у деталях світобудови, так і в психологічних особливостях персонажів. Перенесення теоретичних положень постмодернізму в масову літературу дає можливість письменнику провести читача через стан релятивізму до ствердження гуманістичних констант.

Ключові слова: постмодернізм, бінарні опозиції, Террі Претчетт, фентезі.

Нівелювання бінарних опозицій є одним з головних принципів постмодернізму. Відштовхуючись від закріпленої в західному мисленні чіткої опозиційної ієрархії, теоретики новітньої доби прагнуть до деконструкції сталих шаблонів, як формально-логічних, так і діалектичних. Техніка інтелектуального аналізу передбачає виділення опозиції, встановлення рівності між її елементами та розгляд їх з позиції одивнення, з метою визначення можливості чи неможливості такої опозиції. Визначаючи відмову від жорстких опозицій як парадигмальну презумпцію постмодерністського типу філософської думки, М. А. Можейко вказав на необхідність обернення елементів сталої дихотомії та надання їм протилежної оцінки. Проте сутність відмови від опозиції як основи мислення полягає не лише в оберненні, але й в “знятті самої ідеї протиставлення через релятивізацію стосунків між елементами”, – зазначив дослідник [7, с. 79]. Принцип деконструкції опозицій, що запропонував Ж. Дерріда, приводить до формулювання парадигмального принципу взаємопроникнення того, що вважали протилежним.

Засновки нового мислення, як проголосили теоретики постмодернізму, в різних формах проникають до масової культури. На думку Террі Претчетта, “фентезі та наукова фантастика в наші дні, дійсно, стали мейнстрімом” [10]. **Враховуючи певне іронічне перебільшення популярного письменника, спробуємо відповісти на запитання:** чи можливе застосування релятивізму та взаємопроникнення елементів опозицій до сучасного фентезі? Дослідники зазначають, що однією з головних ознак метажанру фентезі є боротьба Добра і Зла, їхнє чітке протиставлення, предметне зображення та навіть географічна та етнічна локалізації цих начал [2, с. 174, 177]. Прикладами статичного сприйняття опозиції Добра і Зла, чорного й білого, світла й темряви можуть

слугувати світоландшафт Середзем'я Дж. Р. Р. Толкіна (де Зло знаходиться на Сході, а Добро на Заході), наймення головного негативного героя епопеї Дж. Ролінг про Гаррі Поттера – Темний Володар та розділення народу ельфів на темних і світлих (альви та цверги), яке запозичив з фольклору Г. Г. Кей для трилогії “Гобелени Фьйонавару”. Як програмне гасло фентезі звучать слова персонажа Дж. Р. Р. Толкіна: “Добро та Зло не мінялися місцями, вони однакові для гномів, ельфів та людей” (“Дві Вежі”).

Стійкий набір дихотомій, властивий фентезі, як зауважили багато дослідників (наприклад А. В. Барашкова [1], А. В. Губайловський [2] та інші), пов'язаний з походженням метажанру від міфологічних систем. Міфологічному мисленню, яке в новій, реінкарнованій, формі віддзеркалюється в творах фентезі, властива картина світу, побудованого на системі бінарних опозицій, які, зокрема, мають географічну локалізацію (Північ–Південь у давньоскандинавській міфології, Захід–Схід у кельтській тощо). Головний принцип бінарних опозицій в міфологічних системах Є. М. Мелетинський пов'язує з метафоричністю та символічністю логіки міфологічного мислення [5, с. 168]. Проте в цій особливості міфологічного мислення закладені й підвалини для подолання інертної системи. Кожний предмет у міфах амбівалентний, здатний перетворюватися на будь-який інший предмет чи істоту. Ілюзорне подолання антиномій відбувається також через послідовне надходження міфологічних медіаторів (героїв та об'єктів), яким властиві ознаки обох полюсів [5, с. 168–169].

Творчість Террі Претчетта – яскравий приклад проникнення теоретичних засад постмодернізму до метажанру фентезі. Спираючись на амбівалентність міфічних образів та на принцип деконструкції й релятивізації бінарних опозицій, Террі Претчетт у своїй творчості послідовно руйнує сталі дихотомії. Світобудова Діску не містить локалізації Добра та Зла, адже в світі Претчетта не існує їх персоніфікації. Письменник показав, що добро і зло є складовими кожної особистості, а вона повинна зробити свідомий вибір між ними. Використання бінарних опозицій та логічна гра з ними є постійним художнім прийомом письменника. Обернення та руйнація дихотомій грають важливу роль у реалізації ідейних домінант його творчості. Дослідники доробку Претчетта відзначали прагнення письменника до втілення провідних тенденцій нового мислення. Зокрема, Дж. Б. Крофт розглянув зміщення акцентів у дихотомії жіночого та чоловічого начал [9], С. Унерман указав на прагнення мешканців Діскосвіту зняти протиставлення між людиною та природою [23], а М. Озевич наголосив на життєвій необхідності зняття такого протиставлення [12]. Наукові дослідження тих чи тих бінарних опозицій у творчості Претчетта мають багато спільних рис, проте не приводять до масштабних висновків, акцентуючи увагу на екологічних чи гендерних аспектах питання. Нам видається логічним системне вивчення процесу руйнації Претчеттом бінарних опозицій як у контексті проникнення ідей постмодернізму до масової культури, так і в контексті реалізації ідейних домінант творчості письменника. Завданням нашої розвідки, відповідно до поставленої мети, є спроба прослідкувати механізми такої руйнації в романах фентезі Террі Претчетта та визначити її роль для втілення авторської ідеї. Для реалізації мети ми звертаємося до романів циклу про Діскосвіт, зокрема, “Відьми за кордоном” (*Witches Abroad*, 1988), “Carpe Jugulum” (1998), “Правда” (*The Truth*, 2000), “Туп” (*Thud*, 2005) та інших.

Відсутність протиставлення Добра і Зла в Діскосвіті є одним з головних принципів письменника та промовистою рисою фентезі кінця ХХ – початку ХХІ ст. У багатьох

інтерв'ю та під час зустрічей з прихильниками він розповідає про своє сприйняття трилогії Дж. Р. Р. Толкіна, яка стала одним з найяскравіших вражень дитинства. “Дещо турбувало мене ще в 13 років. Дещо, яке я для себе визначаю як “добрий орк”. <...> Орки та тролі в Толкіна були поганими, і з цим нічого не можна було вдіяти. Мені це видавалося несправедливим. Напевне, у цій величезній масі орків знайдеться хоча один, якому хочеться <...> вирощувати квіти, чи гратися з кошенятами. <...> У світі Толкіна це було неможливе. <...> Я не хочу сказати, що це погано, але з погляду сьогодення, дивно, що ціла раса виявляється невинно злою. І саме те, що я серйозно розглядав можливість існування іншого, не такого світу, стало основою для створення Дискосвіту” [8]. Як видно з твердження самого письменника, зняття сталого опозиції та локалізації Добра і Зла постає як основний закон світобудови його фантазійного світу. У перших романах циклу про Дискосвіт Претчетт послідовно проводить думку про відсутність диктату бінарних опозицій як етичних, так і фізичних.

Детальне розроблення світобудови Діску, характерне для романів 1985–1990 рр. Звернемося, передусім, до картини світу загалом. Дискосвіт є складовою частиною Мультиверсума, тобто письменник задекларував множинність всесвіту, позбавленого будь-якого центру чи стрижню. Мультиверсум є, за своєю природою, Простором Бібліотеки (Library Space), який має форму лабіринту з безкінечною кількістю переходів з одного простору в інший, утворених книжковими полицями та книжками-текстами. М. А. Можейко, ґрунтуючись на твердженні Р. Барта про середовище письма як різоморфне, порівнює різому з лабіринтом бібліотеки У. Еко чи Х. Борхеса [7, с. 658]. Враховуючи спорідненість Простору Бібліотеки Террі Претчетта з Бібліотекою Борхеса [22], можемо констатувати різоморфність самого світу, який створив письменник, тобто апріорне зняття диктату бінарних опозицій. Проте дерево-корінь та різом-канал як моделі не протистоять одна одній, – ствердили Ж. Дельоз та Ф. Гваттарі [3, с. 36]. Так само і в світі Претчетта наявність структури опозицій та протиставлень не суперечить різоморфній моделі середовища. Претчетт, ґрунтуючись на тому, що “фундаментальний закон про те, що все в Мультиверсумі має свою протилежність” [16, с. 52], вводить у свій світ такі фізичні явища, як “анти-звук”, “темне світло”, “анти-кипіння”, або соціальне – “анти-злочин”.

Перший крок до відмови від опозицій в поезії Претчетта полягає в гротескному перебільшенні протилежних полюсів. Ґрунтуючись на законі протилежностей, письменник зазначив: “Одним з незвичайних аспектів магічного всесвіту є наявність протилежностей” [14, с. 191], але протилежностей явища самому собі, а не звичному компоненту дихотомії. Фізичні закони Дискосвіту дають можливість кожному явищу існувати окремо від його протилежності. Претчетт неодноразово описував такі приклади. “Кажуть, що протилежне галасу – мовчання. Це неправда. Мовчання – лише відсутність галасу” [18], “Темрява не є протилежною світлу, це просто його відсутність” [18], “Так само, абсолютний нуль всього лише відсутність тепла” [14]. Кожне фізичне явище (світло, звук, тепло, холод, темрява, тиша) стають самостійними, у кожному з них, подібно до шкали координат, імпліцитно закладена протилежність самому собі. Відтак, у фізичній реальності Дискосвіту з’являються явища, назвами яких, на наш погляд, є оксюмори. Наприклад, “мовчазний звук” (він і в голосі Старого Тома, дзвону Невидимого Університету, “чії мовчазні удари на якийсь час знищують шум” [15], і в бубонцях на костюмах виконавців танку Темного Моріса, що створюють “важку матеріальну тишу” [17, с. 328], або “темне світло”, яке є “світлом

у середині темряви. Воно важче від звичайного світла, воно міститься під морем або в печерах” [21, с. 172]. Ще до детального розроблення образу темного світла в романі “Правда” Претчетт описував світло, яке не є протилежністю темряви, анти-світло, октіронове магічне випромінювання, “зерниста, мінлива чорнота, яка світиться без відблисків та не може існувати в жодній пристойній реальності, світло, що гуде” [18]. Звернемо увагу на важкість та матеріальність анти-звуку чи анти-світла – постійно додаючи відповідні метафори до опису цих явищ, письменник наголошує про їхнє самостійне існування, субстанціальність, нерозривний зв’язок з реальністю свого світу.

Руйнування звичного балансу, представлення кожного елементу як самостійного та, як наслідок, одивнення кожної дихотомії, руйнації сталої ієрархії, властивій опозиції, є головним принципом світобудови фантазійної реальності Претчетта. Дії письменника, спрямовані на створення його світу, увінчуються інверсією опозиції життя та смерті як запоруки існування всесвіту. Коли зникає смерть, надлишок життя ледь не руйнує Дискосвіт, тобто, знищення Смерті як персоніфікації та як явища є не благом для людства, а ставить його на грань катастрофи. Промовистою ілюстрацією є розмова дівчини зі Смертю, що звучить під час їхнього танцю: *“Коли я бачу, що життя творить з людьми, знаєш, ти мені не видаєшся таким вже страшним, – сказала вона. – А ти не зустрічав Життя, ні? Мабуть, це такий білий тріскучий здоровань, щось на зразок грози у штанях”* [16, с. 326]. Самостійне існування смерті як явища та його особистісна персоніфікація руйнують сталу оціночну систему в опозиції (смерть–погано, життя–добре). Вони не утворюють нової оціночної системи, але стверджують право на самостійне існування кожного з елементів – не в опозиції, а в балансі. Коли Смерть повертається до виконання своїх обов’язків, реальність Діску відновлюється, а “живі мертві” позбавляються тягара свого стану. Отже, констатуючи наявність опозицій як обов’язкового елементу світобудови, Претчетт відмовився від звичних антонімічних пар, що означають фізичні явища, та продемонстрував протилежні якості в середині явища як такого, наділяючи кожен з елементів сталої опозиції самостійним життям, надаючи цим додаткову ізоморфність фізичному середовищу Дискосвіту.

Створивши фізичну реальність та розробивши її деталі, Претчетт звернувся до деконструкції бінарних опозицій з метою вираження ідейних домінант своїх творів. У романах 1991–1998 рр. питання бінарних опозицій вирізняється яскраво вираженим етичним забарвленням. Герої роману “Відьми за кордоном” утворюють дві дихотомічні пари: 1. Ліліт та Есме (Бабця) Везевокс; 2. Ліліт та Ерзулі Гоголь. Автор постійно наголошує на бінарності як основі композиції одним з головних символів у романі є дзеркало (подвоєння зображення), яке розбивається двічі, на початку та наприкінці твору. Протистояння сестер Везевокс засновано на двох парах опозицій: чорного (одяг відьми, Есме) та білого (одяг феї-хрещеної, Ліліт), а також іміжду “доброї” та “злої” відьми. Інверсія оціночної системи виникає одразу, адже чорний одяг відьми не є негативною ознакою, а лише практичним та зручним, на противагу білому одягу феї, який вона надягає, щоб вивершити свою “добрість” та набути право керувати людьми. Знаковість чорного кольору (“відьма має завжди бути в чорному, щоб її впізнавали та поважали”) зникає, коли Есме усвідомлює необхідність відмови від шаблонної поведінки задля перемоги (вона переодягається у біле – просто тому, що воно потрапило під руку), Ліліт же, навпаки, постійно слідує шаблону та намагається змусити до цього оточуючих. Ліліт називає себе “доброю”, гадаючи, що

цим робить свою сестру “злою”, згідно з диктатом наративної причинності, який вона підтримує всіма силами, прагнучи влади. Есме відмовляється від стандарту “добрі завжди перемагають” та завершує боротьбу словами “*Більше жодної магії в вашій Генуї, жодних казок. Жодних фей-хрещених. Просто люди, які вирішують самі за себе. Не задля доброго чи поганого, правильного чи неправильного*” [21, с. 318].

Друга опозиція роману, яку утворюють Ліліт та Ерзулі, підтверджує висновок Есме про зняття оціночної системи в дихотомії. Ліліт бере свою силу від рівної поверхні амальгамного дзеркала, Ерзулі – від стихії болотяної води. Ліліт понад усе прагне порядку, заснованого на наративній причинності, Ерзулі – вільної стихії карнавалу. Претчетт приводить читача роману до висновку про необхідність мислити самостійно через деконструкцію бінарних опозицій, та, врешті, їх руйнацію, адже перемагає не чорне чи біле, не добро чи зло, а право вибору особистості.

Кожну з пар опозицій Претчетт опрацьовує в комплексі. Опозиція чорного і білого перегукується з темою світла й темряви в романі “*Carpe Jugulum*”. Питання особистого вибору між добром і злом втілено у низці символів, які створюють чорно-білий колорит роману. Чорне й біле не мають оціночного звучання, проте їхнє поєднання постійно нагадує героям та читачеві про необхідність суворих етичних орієнтирів. “*Все не так просто. Не має лише чорного чи білого. Є безліч відтінків сірого. – Ні! Немає сірого, є лише замураний білий. Гріх, чоловіче, це коли ти починаєш обходитися з людьми, як з речами, в тому числі, і з самим собою. <...> Коли люди починають говорити, що все значно складніше, вони просто не хочуть прийняти цю істину. Люди як речі – з цього все розпочинається*” [13, с. 314]. Звернемо увагу на вираз “white that’s got grubby” – “такий, що забруднився, замураний”. Друге значення цього слова – “червивий” – перегукується із символом вибору між добром та злом – сорокою (magpie, або, як її ще називають у романі, maggoty-pie, maggot – личинка, викликає асоціацію з розкладанням, гниллю). Сорока в класичній англійській традиції – птах-символ. На думку М. Годвіна: “Коли людське серце починає прокидатися від своєї звичної несвідомої летаргії, і проникається пробудженим сумнівом, душа її відчуває водночас і безчестя, і благодать. Це той самий стан, як у зачарованого птаха, сороки, яка напів-голуб, напів-крук. Вона містить і темряву пекла, і небесне світло, і марні спроби осмислити ці протилежності” [11, с. 140]. Претчетт поєднав символіку високого мистецтва (від Артуріани, яку проаналізував Годвін, до Шекспіра й Гопкінса) з фольклорною традицією Середньої Англії, та використав “сорочі віршики” для композиційного рішення роману. Чорно-білий колорит увиразнює й асоціація з шаховою партією (строга симетрія ходів протилежних таборів, пасивність короля за активності королеви, гибель чи поранення персонажів лише внаслідок поєдинків, участь таких симетрично світлих та темних “фігур” як “castle” і “bishop”). Кульмінацією вибору між добром і злом є вибір Есме Везевокс між світлом та птьмою, який відбувається завдяки оберненню опозиції. “*Баця Везевокс відкрила очі. Птьма була навколо неї. Але позаду було світло. ... Вона завжди казала, що відьми стоять на межі між світлом і птьмою. – Обирай. Ти завжди вміла обирати. Обирай правильно. – Баця повернулася обличчям до яскраво-білого світла і зробила крок назад. Птьма охопила її. <В темряві вона чує голос своєї підсвідомості і упізнає її> – Я знаю, хто ти, Есмеральда Везевокс, і я вже не боюся тебе. <...> Баця відкрила очі. І стало світло*” [13, с. 273–278]. Вибір між добром і злом проводить людину кризь

усвідомлення внутрішньої п'їтьми, через вміння подивитися їй у очі. Темрява в цій сцені – синонім Тіні в структурі свідомості людини.

Еволюція творчості Террі Претчетта демонструє подальший розвиток образу п'їтьми як символу несвідомого та, відповідно, вилучення поняття “п'їтьма” із опозицій зі світлом. У романі 2000 року “Правда” спостерігаємо за образом вампіра Отто Шріка, який відмовився від вживання крові. Іронічні алюзії на особу, що лікується від алкоголізму, поєднуються з глибоким психологізмом. Вампір, “породження п'їтьми”, прагне світла понад усе. Світло – його пристрасть і професія, адже він – фотограф. Світло повинне вбивати вампіра, але Отто твердить: “Світло – моє полотно, тіні – мої пензлі” [20, с. 105]. Занурюючись у пристрасть, він відкриває темне світло, яке є прообразом всього іншого: “Від нього утворилися всі інші види світла... Всесвіт – це суп, в якому перемішаний час. А темне світло – це світло без часу. Ми бачимо його темними очима душі”. ” [20, с. 172–173]. На світлинах Отто, зроблених у такий спосіб, людина бачить не те, що є “тут і зараз”, але те, що є для неї найважливішим та найсуттєвішим, не залежно від плину часу, в чому вона боїться собі зізнатися. Недарма більшість оточуючих болісно сприймають такі світлини.

Субстанціональна п'їтьма, яка існує поза опозицією зі світлом, є центральним образом роману “Гуп”. Ми вже зверталися до нього в дослідженнях, аналізуючи шлях героя до внутрішньої п'їтьми як шлях до усвідомлення самого себе [4]. Зазначимо тут, що Претчетт обернув ієрархічну опозицію “світло–п'їтьма” у комплексі з опозицією “верх–низ” вже на початку роману, надаючи протилежні оцінки її компонентам у священних писаннях народу гномів. Важливо зазначити, що на початку роману третій персонаж священного тексту – троль – трактується як істота сутінок, чужа й для світла, й для темряви, отже, не потрібна нікому, відторгнена з життя. (У цьому контексті треба згадати, що “істотами сутінок” називали англійці ельфів, народ пагорбів. Претчетт знову інвертував традиційний образ). Наприкінці роману, коли істинний текст священного писання приходить на зміну викривленому, читаємо про зародження спонтанного життя у мертвому камені: “і насолоджувався життям той, хто прийшов незваним” [19, с. 356]. Тобто, завдана спочатку опозиція, руйнує сама себе: немає створінь лише п'їтьми чи світла, є й інші істоти, гідні життя.

Проведена розвідка доводить: Претчетт не лише запропонував інверсію опозицій, він надав кожному з елементів право на самостійне функціонування. Звільнення від диктату бінарних опозицій готує читача до усвідомлення необхідності самостійного мислення та власного вибору. Ґрунтуючись на головних принципах постмодернізму, Претчетт привернув увагу до тонкої межі між толерантністю і плюралізмом, з одного боку, та ерозією моральних принципів, з іншого. Руйнуючи бінарні опозиції, письменник проводить читача через стан релятивізму до ствердження гуманістичних констант, чітких орієнтирів усвідомленого буття. Подальші дослідження варто зосередити на прикметах постпостмодернізму в доробку письменника, адже еволюція творчості свідчить про відродження етичних парадигм в літературі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Барашкова А. В. Принципы художественного мифологизма в жанре фэнтези / Барашкова А. В. // Личность. Культура. Общество. – 2010. – Т. 12, вып. 3 (57–58) – М. : Институт философии РАН. – С. 315–318.

2. *Губайловский В. А.* Обоснование счастья. О природе фэнтези и первооткрывателе жанра / Губайловский В. А // Новый Мир. – 2002. – №3 – С. 174–186.
3. *Делёз Ж.* Капитализм и шизофрения: Тысяча плато / Жиль Делёз, Феликс Гваттари ; пер. с французского и послесл. Я. И. Свирского ; науч. редактор В. Ю. Кузнецов. – Екатеринбург : У-Фактория ; М. : Астрель, 2010. – 895 с.
4. *Канчура Є. О.* Подрож у жанрі фентезі – шлях до внутрішнього “Я”. (На прикладі роману “Гуп” (“Thud”) Террі Претчетта) / Канчура Є. О. // Подорож як літературознавча і культурологічна проблема. Сучасні літературознавчі студії.–К. : Видавничий центр КНЛУ, 2009. – Вип. 6. – 260 с.
5. *Мелетинский Е. М.* Поэтика мифа / Мелетинский Елеазар Моисеевич. – М. : Наука, 1976. – 407 с.
6. *Можейко М. А.* Бинаризм / Можейко М. А. // Постмодернизм. Энциклопедия / [Сост. и науч. ред. А. А. Грицанов, М.А. Можейко]. – Минск : Интерпрессервис; Книжный Дом, 2001. – 1040 с. – (Мир энциклопедий).
7. *Можейко М. А.* Ризома / Можейко М. А. // Постмодернизм. Энциклопедия / [Сост. и науч. ред. А.А. Грицанов, М.А. Можейко]. – Минск : Интерпрессервис ; Книжный Дом, 2001. – 1040 с. – (Мир энциклопедий).
8. *Пратчетт Терри.* Пресс-конференция во время визита в Москву. Выступление в Центральном доме художника : [Электронный ресурс] / Терри Пратчетт. – Режим доступа до блогу: <http://lumara.livejournal.com/477713.html>
9. *Croft Janet Brennan.* The education of a witch: Tiffany Aching, Hermione Granger and gendered magic of Discworld and Potterworld / Croft Janet Brennan // Mithlore. – 2009. – № 27:3/4. – P. 129–142.
10. *Gaiman Neil.* An interview with Sir Terry Pratchett [Электронный ресурс] / Neil Gaiman // Voingboing – 2011 – Oct 10. – Режим доступа до інтерв'ю: <http://voingboing.net/2011/10/10/an-interview-with-sir-terry-pratchett-on-his-new-novel-snuff.html>
11. *Godwin Malcolm.* The holy Grail. Its Origins, Secrets and Meaning Revealed / Malcolm Godwin. – New York : Barnes and Noble Books, 1998. – 225 p.
12. *Oziewicz Marek.* “We Cooperate, or We Die”: Sustainable Coexistence in Terry Pratchett’s The Amazing Maurice and His Educated Rodents / Oziewicz Marek // Children’s Literature in Education. – 2009. – №40. – P. 85–94.
13. *Pratchett T.* Carpe Jugulum : [роман] / Pratchett Terry – New York : Corgi, 1999. – 432 p. – (Першотвір).
14. *Pratchett T.* Equal Rites : [роман] / Pratchett Terry – N.Y. : Harper Collins, 2000. – 213 с. – (Першотвір).
15. *Pratchett T.* Men and Arms : [роман] / Terry Pratchett. – New York : Harper Torch; 1997. – 400 p. – (Першотвір).
16. *Pratchett T.* Reaper Man : [роман] / Terry Pratchett. – New York : Penguin Books, 1991. – 334 p. – (Першотвір).
17. *Pratchett T.* Sousey : [роман] / Terry Pratchett. – New York : Harper Torch; 2001 – 288 p. – (Першотвір).
18. *Pratchett T.* The Light Fantastic : [роман] / Terry Pratchett. – New York : Harper Torch; 2000. – 241 p. – (Першотвір).
19. *Pratchett T.* Thud : [роман] / Pratchett Terry. – New York : Harper Collins Publishers, 2005. – 373 p. – (Першотвір)
20. *Pratchett T.* Truth : [роман] / Pratchett Terry – New York : Harper Torch, 2001. – 368 p. – (Першотвір).
21. *Pratchett T.* Witches Abroad : [роман] / Pratchett Terry – New York : Harper Torch, 2002. – 374 с. – (Першотвір).

22. *Sawer Andy*. The Librarian and his domain / Sawyer Andy // Terry Pratchett: Guilty of Literature / [Edited by Andrew M. Butler.] – Baltimore, Maryland : Old Earth Books, 2004. – 344 p.
23. *Unerman Sandra*. Dragons in Twentieth-Century Fiction. / Unerman Sandra // Folklore. –2002 – Vol. 113, No. 1 – P. 94–101.

Стаття надійшла до редколегії 22.10.2011

Прийнята до друку 02.11.2011

LEVELING OF BINARY OPPOSITIONS IN POST-MODERNIST FANTASY (BASED ON TERRY PRATCHETT'S NOVELS)

Yevheniia Kanchura

*Kyiv National Linguistic University,
73, Velyka Vasylkivska St., Kyiv, 03680,
e-mail: ivha89@gmail.com*

The article deals with the leveling of binary oppositions in fantasy literature of the latest years. Terry Pratchett deconstructs the binary oppositions used by this genre of fiction: good and evil, white and black, light and darkness. The weakening of the opposition is based on the ethical guidelines of the writer and is implemented both in the parts of the universe and in the psychological characteristics of the characters. Transfer of the basic post-modernist ideas to the popular literature allows the writer to lead the reader through the state of relativism to the assertion of humanistic constants.

Key words: postmodernism, binary opposition, Terry Pratchett, fantasy.

НИВЕЛИРОВАНИЯ БИНАРНЫХ ОППОЗИЦИЙ В ФЭНТЕЗИ ЭПОХИ ПОСТМОДЕРНИЗМА (НА ПРИМЕРЕ РОМАНОВ ТЕРРИ ПРАТЧЕТТА)

Евгения Канчура

*Киевский национальный лингвистический университет
ул. Большая Васильковская, 73, г. Киев, 03680,
e-mail: ivha89@gmail.com*

Рассмотрено механизм нивелирования бинаризма в метажанре фэнтези новейшего периода. Терри Прагчетт подверг деконструкции бинарные оппозиции, присущие метажанру: Добро и Зло, белое и черное, свет и тьму. Нивелирования оппозиций осуществлено на основе нравственных ориентиров писателя и воплощено как в деталях мироздания, так и в психологических особенностях персонажей. Перенос теоретических положений постмодернизма в массовую литературу дает возможность писателю провести читателя через состояние релятивизма к утверждению гуманистических констант.

Ключевые слова: постмодернизм, бинарные оппозиции, Терри Прагчетт, фэнтези.